

European Monitoring Centre
for Drugs and Drug Addiction

Avrupa uyuşturucu önleme kalite standartları: Pratik bir rehber

Hazırlayan:

Angelina Brotherhood ve Harry R. Sumnall

Kamu Sağlığı Merkezi, Liverpool John Moores Üniversitesi,
Birleşik Krallık

Temmuz 2013

İçindekiler

EMCDDA Önsözü	3
Giriş	4
<i>Kalite standartları hakkında .....</i>	4
<i>Proje döngüsü - Üç seviye .....</i>	5
<i>Tablo 1: Avrupa uyuyturucu önleme kalite standartlarında yer alan proje aşamaları ve bileşenleri.....</i>	7
<i>Kalite standartları kılavuzunun kullanılması.....</i>	7
<i>Bu pratik rehberin ve kontrol listelerinin kullanılması .....</i>	8
Standartlar ve kontrol listeleri	12
<i>Ortak hususlar .....</i>	12
<i>Proje aşaması 1: İhtiyaç analizi.....</i>	15
<i>Proje aşaması 2: Kaynak analizi.....</i>	18
<i>Proje aşaması 3: Program hazırlanması .....</i>	20
<i>Proje aşaması 4: Müdahalenin tasarlanması .....</i>	24
<i>Proje aşaması 5: Kaynakların yönetimi ve mobilizasyonu .....</i>	28
<i>Proje aşaması 6: Çıktıların sağlanması ve izleme .....</i>	32
<i>Proje aşaması 7: Nihai değerlendirmeler.....</i>	35
<i>Proje aşaması 8. Dağıtım ve iyileştirme .....</i>	37
Öz değerlendirme: Eylem planı	39
İlave bilgiler	40

EMCDDA Önsözü

Avrupa uyuşturucuyu önleme kalite standartlarına ilişkin bu 'pratik rehber' Angelina Brotherhood ve Harry R. Sumnall tarafından hazırlanmış olup, Avrupa Komisyonunun Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı tarafından finanse edilen 2011/280-057 sayılı "Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme (EMCDDA) projesine katılımları için Katılım Öncesi Mali Yardım (IPA) faydalanıcılarının hazırlanması" projesinin bir parçası olarak EMCDDA tarafından finanse edilmiştir. Rehber, EMCDDA'nın 2011 yılında yayınlanan konuya ilişkin kılavuzuna dayanarak hazırlanmıştır.

Bu rehberin amacı, Avrupa Birliği dışında geçerli olan kalite standartlarının korunmasına ilişkin pratik bilgiler sunmaktır. Rehberde, uyuşturucu önleme döngüsünde yer alan sekiz aşamanın tanımının yanı sıra önleme faaliyetlerinin planlanması ve uygulanmasında kullanılabilen öz değerlendirme kontrol listesi de bulunmaktadır. Rehber, rehberi uygulamakla görevli ve bu alanda çalışan kişiler için tasarlanmıştır.

Öncelikle İngilizce versiyonu online olarak kullanıma açılacak olan bu rehberin, EMCDDA'nın teknik işbirliği projeleriyle birlikte diğer dillerdeki versiyonları da kullanıma sunulacaktır.

Bu yayına olan katkılarından dolayı Angelina Brotherhood'a ve Harry R. Sumnall'a teşekkürlerimizi sunarız.

Giriş

Kalite standartları hakkında

Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (EMCDDA) ⁽¹⁾ tarafından yayımlanan 7. Kılavuz olan *Avrupa Uyuşturucu Önleme Kalite Standartları*, uyuşturucunun önlenmesine ilişkin nitelikli faaliyetlerin nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin Avrupa tarafından oluşturulan ilk çerçeveyi sunmaktadır. Standartlar, önleme çalışmasının kalitesine ilişkin olarak aşağıda verilen noktaları vurgular:

- Faaliyetlerin hedef kitlelere ve hükümet politikalarına (hükümetler arası politikalara) uygunluğu
- Kabul edilen etik ilkelere bağlı kalınması
- Bilimsel kanıt temelini entegrasyonu ve teşviki
- İç uyum, projenin geçerliliği ve sürdürülebilirliği.

Kılavuzda yer alan standartlar, Kamu Sağlığı alanında Topluluk Eylemi Programı (2003-08) kapsamında Avrupa Birliğinin eş finansmanı ile yürütülen 2007304 sayılı iki yıllık bir proje esnasında geliştirilmiştir. Bu proje, Kamu Sağlığı Merkezi, Liverpool John Moores Üniversitesi, Birleşik Krallık⁽²⁾ liderliğinde yürütülen, Avrupa çapında yedi kuruluşun birden çok disiplini ve sektörel işbirliğini kapsayan Önleme Standartları Ortaklığı tarafından gerçekleştirilmiştir. Geliştirme süreci boyunca EMCDDA bu Ortaklığı desteklemiş, ayrıca standartların bir kılavuz olarak yayınlanmasını ve bu pratik rehberin ortaya çıkarılmasını finanse etmiştir.

Projenin başlangıcında, yalnızca bazı Avrupa Birliği (AB) Üye Ülkeleri için uyuşturucuların etkin bir şekilde önlenmesine yönelik planların nasıl yapılacağı ve uygulanacağına ilişkin rehber bulunmaktaydı. Mevcut rehberin kalitesi, içeriği ve uygulanabilirliği değişiklik göstermekte ve uyuşturucuların önlenmesinin niteliğine ilişkin ortak bir Avrupa çerçevesi bulunmamaktaydı. Bu nedenle de uyuşturucu önleme hizmetlerinin kalitesi genellikle hizmet sağlayıcılarının ve yerel makamların takdirine kalıyordu. Yukarıda bahsedilen projede, uyuşturucu önleme faaliyetlerine ilişkin ortak bir çerçeve oluşturularak Avrupa'nın uyuşturucu önleme politikasının ve uygulamasının iyileştirilmesi hedeflenmiştir.

Bu standartların geliştirilmesi için mevcut Avrupa ve uluslararası uyuşturucu önleme rehberi düzenlenerek gözden geçirilmiştir. Bu aşamada, müdahalelerin içeriğine ('ne' sorusunun cevabına) ve önleme çalışmasının resmi yönlerine ('nasıl' sorusunun cevabına) ilişkin rehberler arasında bir ayırım yapılmıştır. Ortaklık, önlemenin 'nasıl' gerçekleştirileceğine odaklanmayı seçmiştir⁽³⁾. İlk taslağın hazırlanması için nitel içerik analizi gerçekleştirilerek seçilen özel kriterlere uygun on dokuz set kalite standardı hazırlanmıştır. Bir sonraki aşamada, altı AB ülkesindeki online anketler ve odak grupları aracılığıyla bu taslak standartların uygunluğu, kullanılabilirliği ve geçerliliği değerlendirilmiştir. Farklı meslek gruplarında yer alan 400'den fazla temsilci, taslak standartların içeriğine ilişkin geri bildirimlerde bulunmuş ve uygulamanın önündeki engelleri vurgulamıştır. Bunlara dayanarak Ortaklık, standartları tekrar gözden geçirmiş ve nihai haline ulaştırmış, ayrıca bu rehberde de yer alan öz değerlendirme kontrol listesini oluşturmuştur. Standartların geliştirilmesine ilişkin daha detaylı bilgiler, EMCDDA kılavuzunda yer almaktadır.

⁽¹⁾ Brotherhood, A., Sumnall H., R. ve Önleme Standartları Ortaklığı (2011), *Avrupa uyuşturucu önleme kalite standartları: Önleme alanında çalışan kişilere yönelik bir kılavuz*, EMCDDA Kılavuz No.7, Lüksemburg. Avrupa Birliği Yayınlar Ofisi

⁽²⁾ Ortak Kuruluşlar: ASL di Milano (İtalya), Consejería de Sanidad – Servicio Gallego de Salud (Xunta de Galicia) (CS–SERGAS) (İspanya), Azienda Sanitaria Locale n. 2 – Savonese (ASL2) (İtalya), Sosyal Politika ve Çalışma Enstitüsü - Ulusal Uyuşturucu Önlem Enstitüsü (SZMI-NDI) (Macaristan), Uyuşturucu Karşıtı Ulusal Ajans (NAA) (Romanya), ve Uyuşturucu Önleme Ulusal Ofisi (NBDP) (Polonya). Şahısların katkılarını görmek için lütfen kılavuza bakınız.

⁽³⁾ Önlemede 'ne' yapılması gerektiğine ilişkin standartlar Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) tarafından yayımlanmıştır, bakınız *Uyuşturucu Kullanımını Önlemeye İlişkin Uluslararası Standartlar* <http://www.unodc.org/unodc/en/prevention/prevention-standards.html>

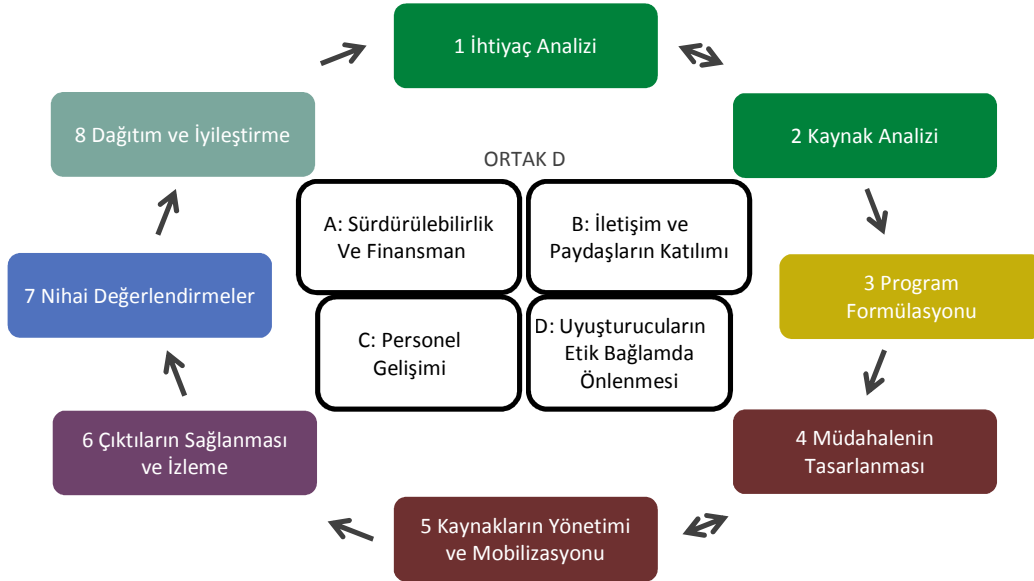
Projenin tamamlanmasının ardından, uyuşturucu önlemeye ilişkin Avrupa standartları da uyuşturucu talebinin azaltılmasında asgari standartlar ve ölçütlere yönelik AB çerçevesinin geliştirilmesi (EQUS) çalışması için önlemeye ilişkin ölçütler oluşturmak amacıyla uyarlanmıştır ⁽⁴⁾.

Üzerinde anlaşmaya varılmış, yerel düzeyde ortaya çıkan durumlara adapte edilebilir nitelikte bir çerçevenin bulunması, AB Üye Ülkeleri ve diğer ülkeleri halihazırda mevcut değil ise kalite standardı geliştirmeye (veya mevcut kalite standartlarını gözden geçirip güncelleme) ve bu kalite standartlarını kendi kullanımlarına uygun şekilde adapte etmeye teşvik edecektir. Standartların adaptasyonu uyuşturucuyu önleme uygulamasını, kullanımın etkinliğini ve etkililiğini artırarak, müdahalelerin etkisiz olması veya iatrojenik (olumsuz) etkilere sahip olması ihtimalini azaltacaktır. Bu şekilde de standartlar en iyi uygulamaların geliştirilmesinde ve teşvik edilmesinde görev alan uzmanları destekleyecek ve bu uzmanların yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası uyuşturucu stratejileri ve politikalarına ilişkin özel hedeflerini başarıyla gerçekleştirmelerini sağlayacaktır.

Tüm standartları içeren kılavuza, EMCDDA'nın sitesinden ücretsiz olarak ulaşılabilir:
<http://www.emcdda.europa.eu/publications/manuals/prevention-standards>

Proje döngüsü - Üç seviye

Şekil 1: Uyuşturucu önleme proje döngüsü

Proje döngüsünde yer alan standartlar kronolojik olarak organize edilmiştir. Mevcut standartların gözden geçirilmesine ve uyuşturucuyu önleme alanında çalışan kişilerden alınan danışmanlık hizmetlerine dayanılarak, proje döngüsünün standartların yapılandırılmasına yönelik en iyi araç olduğu görülmüştür.

Proje döngüsünde ihtiyaç analizi, kaynak analizi, program formülasyonu, müdahalenin tasarlanması, kaynakların yönetimi ve mobilizasyonu, çıktıların sağlanması ve izleme, nihai değerlendirmeler ile dağıtım ve iyileştirmeden oluşan 8 aşama bulunmaktadır. Bunların yanı sıra sürdürülebilirlik ve finansman, iletişim ve paydaş katılımı, personelin geliştirilmesi ve uyuşturucunun etik bağlamda önlenmesi gibi proje döngüsünün merkezinde yer alan ortak hususlar, projenin her aşamasıyla ilgili olan yönleri gözler önüne sermektedir (bakınız Şekil 1).

⁽⁴⁾ EQUS projesi Zurich Üniversitesi, Kamu Sağlığı ve Bağımlılık Araştırma Enstitüsü önderliğinde gerçekleştirilmekte olup bu proje için Avrupa Birliği eş finansmanı sağlanmıştır. Daha fazla bilgi için: <http://www.isgf.ch/index.php?id=59&uid=41>

Bu d6ng6, uzmanların 6nleme faaliyetlerinin planlanması ve uygulamasında *kullanabileceği* bir taslak niteliğindedir. Bununla birlikte, bu meslek grubunda 7alışan kişiler tarafından ger7ekleştirilen 6nleme 7alışmalarına ilişkin 6zel durumlara *uygulaması* gereken basitleştirilmiş bir uyuyturucu 6nleme 7alışması modeli niteliği de taşımaktadır. 6rneğin, bir faaliyet halihazırda uygulama aşamasındaysa bundan sonra ger7ekleştirilecek olan proje aşamaları, program planlamaya ilişkin 6nceki proje aşamalarına kıyasla konu ile daha ilgili bir 6zellik g6sterecektir.

Her bir proje aşaması, ger7ekleştirilecek faaliyetleri g6steren bir7ok bileşene ayrılmıştır. Toplama bakılacak olduğunda, her proje aşaması i7in 31 bileşen, ortak hususlar i7in ise 4 bileşen yer almaktadır (bakınız Tablo 1). Kılavuzda her bir bileşene ilişkin bir giriş metni yer almakta olup bu giriş metninde bahse konu bileşenin neden standartlara eklendiğine ve uygulama esnasında nelerin g6z 6n6nde bulundurulması gerektiğine ilişkin bilgiler yer alır. Bileşenlere verilen sayılar, herhangi bir 6ncelik veya kronolojik d6zenleme g6stergesi değildir.

6zellikler, standartlar i7erisindeki 676nc6 seviyeyi oluşturmakta olup her bir bileşenini daha detaylı şekilde tanımlamaktadır. Bu seviyede 6nleme işinin t6r6n6 ve kuruluşların farklı kapasitelerini a7ıklamak i7in temel ve uzman standartlar birbirinden ayrılır. Bu dok6manda yalnızca temel standartlar 6zetlenmiş olup, t6m standartlara ilişkin bilgiler kılavuzda bulunabilir.

Tablo 1: Avrupa uyuşturucu önleme kalite standartlarında yer alan proje aşamaları ve bileşenleri

Ortak Hususlar	
A: Sürdürülebilirlik ve finansman	
B: İletişim ve paydaş katılımı	
C: Personelin geliştirilmesi	
D: Uyuşturucunun etik bağlamda önlenmesi	
1. İhtiyaç analizi	
1.1 Uyuşturucu ile ilgili politika ve mevzuatın bilinmesi	
1.2 Uyuşturucu kullanımı ve topluluğun ihtiyaçlarının değerlendirilmesi	
1.2 İhtiyacın tanımlanması - Müdahalenin gerekçelendirilmesi	
1.4 Hedef kitlenin anlaşılması	
2. Kaynak analizi	
2.1 Hedef kitlenin ve topluluk kaynaklarının değerlendirilmesi	
2.2 İç kapasitelerin değerlendirilmesi	
3. Program formülasyonu	
3.1 Hedef kitlenin belirlenmesi	
3.2 Teorik bir modelin kullanılması	
3.3 Hedef, amaç ve gayelerin tanımlanması	
3.4 Düzenlemelerin tanımlanması	
3.5 Etkililik kanıtına atıfta bulunulması	
3.6 Tarih cetvelinin belirlenmesi	
4. Müdahalenin tasarlanması	
4.1 Kalite ve etkinliğin tasarlanması	
4.2 Mevcut bir müdahalenin seçilmesi halinde	
4.3 Müdahalenin hedef kitleye göre düzenlenmesi	
4.4 Nihai değerlendirmelerin planlanması halinde	
5. Kaynakların yönetimi ve mobilizasyonu	
5.1 Programın planlanması - Proje planının gösterilmesi	
5.2 Mali şartların planlanması	
5.3 Ekibin oluşturulması	
5.4 Katılımcıların projeye alınması ve projedeki varlıklarının sürdürülmesi	
5.5 Program materyallerinin hazırlanması	
5.6 Program tanımının yapılması	
6. Çıktıların sağlanması ve izleme	
6.1 Pilot müdahalenin uygulanması halinde	
6.2 Müdahalenin uygulanması	
6.3 Uygulamanın izlenmesi	
6.4 Uygulamanın uyarlanması	
7. Nihai değerlendirmeler	
7.1 Çıktı değerlendirmesi yapılması halinde	
7.2 Süreç değerlendirmesi yapılması halinde	
8. Dağıtım ve iyileştirme	
8.1 Programın sürdürülmesine ilişkin kararın verilmesi	
8.2 Programa ilişkin bilgilerin yayılması	
8.3 Nihai raporun hazırlanması halinde	

Kalite standartları kılavuzunun kullanılması

Bu pratik rehber, 5. sayfada verilen internet sitesi üzerinden ulaşılabilecek olan kalite standartları kılavuzunun bir özeti. Bu kılavuzda kalite standartları, önleme alanında görev alan kişilerin; bir faaliyetin veya bu faaliyeti gerçekleştirenlerin vb. nitelikli olup olmadığına ilişkin yargıda bulunmasına yardımcı olan ölçütler olarak görülür. Standartlar kılavuzu, bu standartları uygulayanları ve önleme alanında görev alan diğer meslek sahiplerini, mevcut faaliyetlerin standartlarla olan ilişkileri ve bu faaliyetlerin standartlar kullanılarak daha iyi ve sürdürülebilir sonuçlar elde etmek için nasıl geliştirilebilecekleri konusunda düşünmeye sevk eder.

Kılavuzda, standartların nasıl kullanılması ve kullanılmaması gerektiğine ilişkin detaylı bilgiler bulunmaktadır. Özetle söylemek gerekirse uzmanlar, bu standartları aşağıdaki noktalara uygun şekilde kullanırsa bahse konu standartlardan en iyi şekilde faydalanmış olur:

- Bilgi, eğitim ve rehberlik amaçlı (örneğin üniversite kursları, denetim)
- Öz değerlendirme veya gruplar halinde tartışma amacıyla (örneğin, hedef kitle ile (doğrudan) etkileşim içerisinde olan standart uygulayıcıları, hizmet yöneticileri veya bölgesel planlama ekipleri aracılığıyla)
- Hizmetin geliştirilmesi veya değerlendirilmesi esnasında kontrol listesi olarak (örneğin program geliştiriciler ve değerlendirme işlemi gerçekleştiren kişiler için)
- Kalite kriterlerinin değerlendirilmesi veya güncellenmesi için (örneğin politika yapıcılar ve finansman sağlayanlar)
- Performans değerlendirmeleri için (örneğin profesyonel gelişim ihtiyaçlarının belirlenmesi için)

Standartlar, geniş bir yelpazede yer alan uyuşturucu önleme faaliyetlerine (örneğin uyuşturucu eğitimi, yapılandırılmış programlar, sosyal yardım çalışmaları, ani müdahaleler), ortamlara (örneğin okul, topluluk, aile, eğlence yerleri, ceza yargılaması) ve hedef kitlelere (örneğin gençler, aileler, etnik gruplar) yöneliktir. Bu standartlarla hedeflenen uyuşturucu önleme faaliyetleri alkol ya da tütün gibi yasal maddelere ve/veya yasa dışı maddelere odaklı olabilir.

Önleme işindeki bu çeşitliliğin tanımlanması için standartlar, 'temel' ve 'uzman' olmak üzere iki seviye halinde verilmektedir. Temel standartlar, özel durumlar göz önünde bulundurulmaksızın tüm uyuşturucu önleme çalışmalarına uygulanabilir olmalıdır. Uzman standartların ise kalite düzeyi daha yüksektir, bununla birlikte her durum için uygulanabilir olmayabilirler ve kullanıcıları, bu standartların özel önleme faaliyetleriyle ilgili, yararlı ve kullanılabilir olup olmadığını belirlemek zorundadır. Basitleştirmek adına bu pratik kılavuzda yalnızca temel standartlara yer verilmiştir.

Standartlar müdahalelere odaklı olsa da, bu alanda görev alan kişilerin şahısların, kuruluşların, politikaların ve (devlet) stratejilerinin uyuşturucunun önlenmesine nasıl katkıda bulduklarını görmelerine de yardımcı olmaktadır. Aslına bakılırsa bazı standartlar yalnızca müdahalelerin ilgili olduğu pratik ve stratejik bağlamın göz önünde bulundurulması ve iyileştirilmesiyle elde edilebilir. Örneğin devlet ve finansman sağlayan kurumlar tarafından öne sürülen öncelikler ve stratejiler, önlemeye yönelik iyi uygulamayı teşvik etmelidir.

Standartların geliştirilmesine yönelik istişarelere bakıldığında, kılavuzun bazı amaçlar için daha az uygun olduğu görülür. Kalite standartlarının kullanılması süreç ve çıktı değerlendirmelerinin yerini alamaz. Standartlar daha iyi sonuçların elde edilmesine yardımcı olsa da müdahalelerin işe yarayıp yaramadığını veya ne kadar işe yaradığını anlamak için değerlendirmelerin yapılması gerekmektedir. Kılavuzda da belirtildiği üzere standartlar resmi öz değerlendirmeler, yapılandırılmış eğitim, dış akreditasyon veya finansman kararları için daha az uygundur. Bununla birlikte, 'AB'de Uyuşturucu Önleme alanında Mükemmelliğe Ulaşılması - Avrupa Uyuşturucu Önleme Kalite Standartları Projesi Aşama 2' isimli, standartların bu özel amaçlara daha uygun hale getirilmesine yönelik devam projesi Nisan 2013'te başlamış olup Mart 2015'e kadar devam edecektir. Bu projeye ayrıca standartların 'gerçek hayatta' önleme faaliyetlerini nasıl iyileştirebileceği ve standartların karşılanmasının resmi anlamda nasıl kanıtlanabileceği de araştırılacaktır. Bu devam projesinin bir parçası olarak standartların Avrupa'da ve Avrupa dışında nasıl uygulandığına ilişkin örnekler ve standartların uygulanmasını destekleyecek araçlar da www.emcdda.europa.eu/keywords/edpqs adresinde yayımlanacaktır.

Bu pratik rehberin ve kontrol listelerinin kullanılması

Bu pratik rehberin hedef kitlesi:

- Önleme alanındaki kalite standartları konseptine henüz çok aşına olmayan ve bu konu hakkında daha fazla bilgi sahip olmak isteyen meslek sahipleri;
- Kılavuzun yaptıkları işi destekleyip destekleyemeyeceği konusunda karar vermek için standartlara ilişkin daha fazla bilgiye ihtiyacı olan meslek sahipleri;
- Standartları kullanarak öz değerlendirme yapmak için ilk adımı atmak isteyen meslek sahipleri.

Ulusal, b6lgesel ve yerel seviyelerde g6rev alan meslek grupları, politika yapıcılar ve vekiller ile hizmet y6neticileri bu dok6mandan yararlanabilirler.

Kılavuz halihazırda birçok dile 6evrilmiş olsa da (detaylar i6in EMCDDA'nın internet sitesine bakınız), bu dok6man kılavuzun tamamının 6evirisi hen6z bulunmayan 6lkeler i6in standartlara girişin kolaylaştırılmasını sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.

Bu dok6man, mevcut kılavuz yerine ge6memektedir. Aksine bu pratik rehber, kılavuzun i6eriğini 6zetlemekte ve 6z değerlendirmekte standartları kullanmaya başlamak adına meslek sahiplerini teşvik etmektedir. Kılavuz ile pratik rehber arasında 6nemli farklılıklar bulunmaktadır. Daha da 6nemlisi kılavuz ger6ek standartları listeler; temel ve uzman seviyesindeki standartların birbirlerinden ayrılmasını sağlar. Bu dok6manda ger6ek standartlar yer almamakta olup yalnızca temel standartların bir 6zeti bulunur. Bunlara ek olarak kılavuzda detaylı bir giriş kısmı, standartların nasıl kullanılacağına ilişkin detaylı bilgiler, kapsamlı bir s6zl6k6e ve standartların dayandığı orijinal dok6manların bir listesi yer almaktadır. Bu bilgi, standartların bağlamının ve anlamının iyi şekilde anlaşılması i6in gereklidir.

Pratik rehberi referans alan kişiler, standartları daha iyi şekilde anlamak i6in m6mk6nse kılavuzun tam metnine bakmalıdır. Ek materyaller, EMCDDA'nın ve projenin internet sitelerinde elektronik ortamda bulunmaktadır (bakınız 5. sayfadaki linkler)

Bu dok6manda verilen detayların kısıtlı olması ve dok6manın genel bilgilere ve ilk 6z değerlendirmeye y6nelik olması sebebiyle pratik rehber diğer ama6lar i6in (6rneğin kalite kriterlerinin geliştirilmesi) kullanılmaya m6sait değildir. Standartları bu ama6larla kullanmak isteyen meslek sahipleri yalnızca kılavuzun tam metnine başvurmalıdır.

Rehberin bir sonraki kısmında, t6m proje aşamaları ve standartların bileşenleri kısaca a6ıklanmış olup, bunların 6nleme alanında g6rev alan kişiler ve hedef kitleler i6in 6nemi vurgulanmıştır. Temel standartlar 6z değerlendirme kontrol listeleri halinde 6zetlenmiş olup bu listelerde kullanıcıların her bir bileşen i6in ger6ekleştirdikleri 6alışmaları belirtecekleri kısımlar ayrılmıştır. Kontrol listelerindeki tablolar beş s6tundan oluşmaktadır: Temel standartların 6zeti; standartların halihazırda ne kadar karşlandıklarını belirtmek i6in ayrılan 6i işaret kutucuğu; 'Uygun değil' işaret kutusu; mevcut duruma ilişkin notların alınması i6in bırakılan boşluk; gerekli g6r6len izleme faaliyetlerinin kaydedilmesi i6in bırakılan boşluk. Rehberin sonunda bulunan 6zet sayfasında, kontrol listesini tamamlayan kişilerin, listelerin tamamlanmasıyla ortaya 6ıkan ana bulgular ve eylemleri kaydetmeleri istenmektedir.

'Kontrol listelerinin doldurulması' tablosunda, kontrol listelerinin b6l6mleri ve nasıl tamamlanacakları g6sterilmektedir.

Kontrol listelerinin amacı, ilk 6z değerlendirmenin kolaylaştırılmasıdır (diğer bir deyişe bir kişinin standartlara g6re durumunun belirlenmesi ve iyileştirilecek alanların tanımlanması anlamına gelir). Bu 6alışmanın 6zel niteliği programın veya kuruluşun kendisine 6zg6 koşullarına g6re şekillenecektir ('Elde etmek *istediğim/istediğimiz* nedir?') ve daha ger6ek6i bir bakış a6ısıyla: ('Ger6ekten neyi *elde edebilirim/edebiliriz?*'). Kılavuzda bazı standartların hayata ge6irilmesinin uygulamada nasıl kanıtlandığına ilişkin 6rnekler verilmiş olup bu 6rnekler, standartların karşlanıp karşlanmadığı konusunda karar vermeleri i6in meslek sahiplerine yardımcı olabilir. Nisan 2013'te uygulanmaya başlamış olup Mart 2015'e kadar devam edecek olan devam projesi de standartlara ulaşmanın kanıtlanmasına ilişkin 6zel g6stergeler sunmaktadır. Proje planları veya kuruluşların tasvirleri (6rneğin şirketin/hizmetin internet sitesinde) gibi yazılı kanıtlar, 6alışma prosed6rlerinin veya program uygulanışının doğrudan g6zlemlenmesi ya da personel, katılımcılar ve/veya diğer paydaşlarla yapılan g6r6şmeler bu kanıtların kaynağı olabilir. Bununla birlikte kontrol listeleri, bu dok6manı kullanan kişilerin standartlara ulaşılmasına ilişkin resmi kanıtlar vermesini şart koşmamaktadır. Standartları kullanarak resmi 6z değerlendirme yapmak isteyen meslek sahipleri devam projesinin bir par6ası olarak geliştirilen ara6lardan yararlanacaktır (www.emcdda.europa.eu/keywords/edpqs).

Kontrol listelerinin doldurulması

Temel standartlar (özet):	Karşılanmıyor	Kısmen karşılanıyor	Tamamen karşılanıyor	Uygun değil	Mevcut duruma ilişkin notlar	Yapılacak eylemler
<p>Bu bölümde bileşenlerin başlıkları yer alır ve her bir bileşen içerisinde yer alan <i>temel</i> standartlar <i>özetlenir</i>. Her bir bileşenin gözden geçirilmesi esnasında kullanıcılar, ilgili temel ve uzman seviyesindeki standartlara ilişkin detaylı bilgilere ulaşmak için standartların tam haline bakmalıdır. Bu sayede kendi durumlarını detaylı şekilde inceleyip belirleyebilirler.</p>	<p>Kontrol listesinin bu kısmında 'Karşılanmıyor', 'Kısmen karşılanıyor' veya 'Tamamen karşılanıyor' kategorilerinin işaretlenmesi sonucunda kullanıcıların gerçekleştirdikleri işleri (örneğin mesleki gelişim, faaliyet, kuruluş, strateji vb.) değerlendirmeleri sağlanır. Bu ölçütler çerçevesinde durumunun belirlenmesi, bu alanda çalışan kişilerin iyileştirilmesi gereken alanları belirlemesine ve zaman içerisinde ortaya çıkan iyileşmesinin izlenmesine yardımcı olacaktır. Genel anlamda bakıldığında, 'Karşılanmıyor' kategorisi, standartlardan hiçbirinin veya çok az sayıda standardın karşılanması halinde; 'Kısmen karşılanıyor' kategorisi temel standartların tamamının veya büyük bir kısmının karşılanması</p>	<p>'Uygun değil' seçeneği yalnızca gerekli olan durumlarda ve standartların uygunluğunun detaylı şekilde incelenmesinin ardından seçilir. Kullanıcılar, standardın <i>uygulanabilir</i> nitelikte olduğunu fakat bu süre zarfı için uygulanabilir olmadığını göz önünde bulundurarak bu seçeneği hemen seçmekten kaçınmalıdır. 'Uygun değil' seçeneğinin seçilmesi halinde, 'mevcut duruma ilişkin notlar' sütununa kısa bir açıklama yazılarak, bileşenin neden (o dönem için) uygulanabilir olmadığını açıklanması gerekir.</p>	<p>Bu sütunda kullanıcılar yaptıkları değerlendirme üzerine yorum yapabilirler. Hangi standartların halihazırda karşıldığına ilişkin açıklama yapmaya ve bu değerlendirmeye ilişkin kanıt sunmaya (uygun olan yerlerde somut kanıtlar sunarak) imkan tanır. Halihazırda gerçekleştirilmekte olan iyi nitelikteki işlerin açık ve net bir şekilde belirtilmesi için de bir fırsat verir. Kullanıcılar bu kısmı ayrıca zayıflıkların ve iyileştirilecek alanların belirtilmesi için de kullanılmalıdır (örneğin hangi standartlar neden karşılanmıyor)</p>	<p>Mevcut çalışmaların iyileştirilmesi için gerekli olan eylem ve değişiklikler bu sütunda belirtilmelidir. Burada proje planının gözden geçirilmesi veya çalışanlara ek bir eğitim verilmesi ihtiyacı gibi gereklilikler yer alabilir. Uygulanabilir olmaları açısından eylem ve değişiklikler gerçekçi olmalıdır: 'Uyuşturucu önleme çalışmam/çalışmalarımızı iyileştirmek için (şimdi veya öngörülebilir bir tarihte) hangi eylem ve değişiklikleri yapmalıyım?' Bununla birlikte daha sonraki bir tarihte ele alınacak uzun vadeli eylem ve hedeflerin belirtilmesi de yararlı olabilir. Eylemleri daha kesin hale getirmek için bu değişikliklerin <i>ne zaman</i> gerçekleşeceği; <i>kimin</i> görev alacağı; hangi <i>kaynakların</i> gerekli olacağı noktalarının düşünülmesi ve gözden geçirilmesi yararlı olabilir.</p>		

Öz değerlendirmenizi gerçekleştirirken lütfen EMCDDA kılavuzunda yer alan temel ve uzman seviyesindeki standartların tam listesini göz önünde bulundurun, bakınız: <http://www.emcdda.europa.eu/publications/manuals/prevention-standards>

	halinde; 'Tamamen karşılanıyor' kategorisi ise temel standartların tamamı <i>ile</i> uzman seviyesindeki standartların tamamının veya büyük bir kısmının karşılanması halinde seçilecek olup bu durum program veya kuruluşa ait özel durumlara göre de değişiklik gösterecektir.			
--	--	--	--	--

Standartlar ve kontrol listeleri

Ortak hususlar

Projenin yalnızca bir aşamasını değil tüm proje döngüsünü ilgilendiren, tekerrür eden konular bulunmaktadır. Bu standartların amaçlarına uygun olarak bu konuların dördü her bir proje döngüsünde göz önünde bulundurulmak üzere proje döngüsünün ortasına yerleştirilmiştir.

A: Sürdürülebilirlik ve finansman

Programlar, uyuşturucu önleme faaliyetlerine ilişkin daha geniş bir çerçeve içerisine yerleştirilmiş olarak görülmelidir. Önlemenin olabildiğince uzun süre geçerliliğini koruması sağlanmalıdır. Programlar, tercihen, ilk uygulamalarının ardından ve/veya dış finansmanın sona ermesinin ardından devam edebilir. Bununla birlikte sürdürülebilirlik yalnızca finansmanın sağlanabilirliğine değil aynı zamanda çalışanların ve diğer ilgili paydaşların kuruluşa ve/veya uyuşturucu önleme alanına bağlılıklarının sürdürülmesine de bağlıdır. Bu bileşende yer alan standartlar, sürdürülebilirliğin, mevcut sistemlerde yer alan programların 'sağlamlaştırılmasıyla' ve başta finansman olmak üzere, gerekli kaynakların güvence altına alınmasına yönelik stratejilerin geliştirilmesiyle nasıl sağlanacağını göstermektedir.

B: İletişim ve paydaş katılımı

Paydaşlar, programın faaliyetleri ve çıktılarında menfaati olan ve/veya hedef kitle, topluluk, finansman sağlayan taraflar ve uyuşturucunun önlenmesi alanında çalışan diğer kuruluşlar gibi programdan doğrudan veya dolaylı olarak etkilenen şahıslar, gruplar ve kuruluşlardır. İlgili paydaşlar ile iletişime geçilerek paydaşlar gerekli durumlarda programa dahil edilmelidir. Hedef kitlenin desteği ve işbirliği, her program için bir gerekliliktir. Paydaşlar, topluluk 'liderleriyle' veya programı destekleyip görünürlüğünü artıran yerel medya ile bağlantı kurularak da projeye dahil olabilirler. Bu alanda çalışan diğer kuruluşların programa katılması koordinasyon çalışmaları, alınan derslerin paylaşılması ve ortak planlama ve bütçeleme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi açısından yararlıdır. İletişim stratejisi, programda yer alan çeşitli gruplar arasında değişim olmasına imkan tanır.

C: Personelin geliştirilmesi

Bu bileşen üç temelden oluşmaktadır: Personelin eğitimi; ileri gelişim; mesleki ve manevi destek. Personel eğitim ihtiyaçları uygulamaya geçilmeden önce değerlendirilmeli ve personel, programın yüksek standartlara ulaşmasını sağlayacak şekilde eğitilmelidir. Bu tür mesleki yeterlilikler standartların odak noktası olmasa da standartlar, personelin edinmesi gereken mesleki yeterlilikleri belirleyerek eğitim planlarının geliştirilmesini kolaylaştırabilir ⁽⁵⁾. Personelin sürekli geliştirilmesi, personelin ödüllendirilmesi ve işte tutulmasının bir yolu olup personel bilgi ve becerilerinin son gelişmelere uygun olmasını sağlar. Programın uygulanması esnasında personele işlerini detaylı şekilde düşünmek ve işi iyileştirmek için imkan tanınması önemlidir.

D: Uyuşturucunun etik bağlamda önlenmesi

Uyuşturucu önleme faaliyetleri fiziksel veya klinik bir müdahaleyi gerektirmeyebilir fakat kişilerin hayatlarına karşı bir müdahale şeklidir. Ayrıca önleme faaliyetinde genellikle genç nüfus hedef alınır ve bu önleme faaliyetinin seçilmiş belirli bir gruba yöneltilmesi halinde gençler, toplum içerisindeki en hassas grup olabilir. Bu alanda çalışan kişiler, uyuşturucu önleme faaliyetlerinin katılımcılar için etik veya yararlı olduğu varsayımında bulunmamalıdır. Standartlar, uyuşturucu tedarikçilerinin yasal tutumu, katılımcıların haklarına ve bağımsızlıklarına saygı, katılımcılara gerçek faydalar sağlanması, katılımcılara zarar verilmemesi, gerçek bilgilerin elde edilmesi, onay alınması, gönüllü katılım, gizliliğin sağlanması, müdahalenin katılımcıların ihtiyaçlarına göre şekillendirilmesi, katılımcıların birer ortak gibi programa dahil edilmesi ve sağlık ve güvenlik konularına odaklanan uyuşturucu önleme etiğinin ilkelerini göstermektedir. Uyuşturucu önleme etiğinin tüm ilkelerine her zaman uymak mümkün olmasa da, projenin her aşamasında etik bir yaklaşım sergilenmesi gerekmektedir. Sonuç olarak katılımcıların haklarını korumak adına protokoller hazırlanmış ve potansiyel riskler değerlendirilerek azaltılmıştır.

⁽⁵⁾ Bu konuya ilişkin bir kaynak olarak Kanada Madde Kullanımı Merkezi (Canadian Centre on Substance Abuse - CCSA) tarafından geliştirilen 'Kanada Madde Kullanımında Çalışan İş Gücününün Yetkinlikleri (Competencies for Canada's Substance Abuse Workforce)' konusuna www.ccsa.ca/eng/priorities/workforce/competencies/ adresinde ulaşılabilir.

Ortak hususlar

Temel standartlar (�zet):	Karşılanmıyor	Kısmen	Tamamen	Uygun değil	Mevcut duruma ilişkin notlar	Yapılacak eylemler
A: Sürdürülebilirlik ve finansman: Bu program uy�sturucunun �nlenmesine ilişkin uzun vadeli bir bakış açısını gözler önüne sermekte olup kısa vadeli bir girişim değildir. Program kendi mantığı ve uygulama yaklaşımı içerisinde tutarlıdır. Program farklı kaynaklardan finansman almaktadır.	☐	☐	☐	☐		
B: İletişim ve paydaş katılımı: Uy�sturucunun �nlenmesi konusunun birden çok hizmeti içeren niteliği göz önünde bulundurulmuştur. Program ile ilgili tüm paydaşlar (�rneğin hedef kitle, diğer kuruluşlar) tanımlanarak programın başarılı şekilde uygulanması için gerekli olan durumlarda programa katılımları sağlanmıştır. Kuruluş diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmaktadır.	☐	☐	☐	☐		

Ortak hususlar (Devam)

Temel standartlar (6zet):	Karşlanmıyor	Kısmen	Tamamen	Uygun değil	Mevcut duruma ilişkin notlar	Yapılacak eylemler
C: Personelin geliştirilmesi: Programın uygulanmasından 6nce personelin programın başarılı Şekilde uygulanması için gerekli olan yetkinliklere sahip olması sağlanmıştır. Gerekli olması halinde, eğitim ihtiyaçları analizine bağlı olarak nitelikli bir eğitim verilir. Uygulama esnasında çalışanlar yaptıkları iş için uygun olduğu Şekilde desteklenir.	☐	☐	☐	☐		
D: Uyuşturucu 6nleme etiği: Ahlak kuralları belirlenmiştir. Katılımcıların hakları korunur. Bu programın katılımcılar için açık ve net faydaları olup katılımcılara herhangi bir zarar vermeyecektir. Katılımcılara ilişkin veriler gizli tutulur. Katılımcıların ve çalışanların fiziksel g6venliği sağlanır.	☐	☐	☐	☐		

6z değerlendirmenizi gerçekleştirirken l6tfen EMCDDA kılavuzunda yer alan temel ve uzman seviyesindeki standartların tam listesini g6z 6n6nde bulundurun, bakınız: <http://www.emcdda.europa.eu/publications/manuals/prevention-standards>

Proje aşaması 1: İhtiyaç analizi

Müdahalenin detaylı bir Şekilde planlanmasından önce, uy sturucu ile ilgili ihtiyaçların niteliğinin ve boyutunun, ayrıca bu ihtiyaçların ortaya çıkmasının ardındaki muhtemel sebeplerin ve bunlara katkıda bulunan faktörlerin belirlenmesi önemlidir. Bu Şekilde müdahalenin gerekli olduğu ve müdahalenin doğru ihtiyaç ve hedef kitleye/kitlelere ulaŐacaĐı açık ve net bir Şekilde görülür. Politika ihtiyaçları, (genel) topluluk ihtiyaçları,  nemeye ilişkin hükümler arasındaki boŐluklardan doğan ihtiyaçlar, ve ( zel) hedef kitle ihtiyaçları olmak üzere dört farklı ihtiyaç tipi belirlenmiŐtir.

1.1 Uy sturucuya ilişkin politika ve mevzuatın bilinmesi: Uy sturucu  nleme faaliyetlerinin tamamında uy sturucuya ilişkin politikaların ve mevzuatın rehberlik etmesi gerekmektedir. Ekip; uy sturucuya ilişkin yerel, bölgesel, ulusal ve/veya uluslararası seviyedeki politika ve mevzuatı bilmeli ve bunlara uygun Şekilde hareket etmelidir. Halihazırda politikalar içerisinde bir öncelik olarak yer almayan ihtiyaçlara değinirse bile programlar ulusal veya uluslararası stratejilerle tanımlanan daha geniş çaplı uy sturucu  nleme gündemini desteklemelidir. Uygun olan durumlarda bağlayıcı standartlar ve rehberler gibi diğer rehberlikler de göz önünde bulundurulmalıdır.

1.2 Uy sturucu kullanımının ve topluluk ihtiyaçlarının değerlendirilmesi: Bu proje aŐamasının ikinci bileŐeni, uy sturucuya ilişkin durumun genel toplum veya özel alt toplumlar seviyesinde değerlendirilmesi gerekliliğini göstermektedir. Önleme çalışmasının planlanmasında varsayımlara veya ideolojiye dayanmak yeterli değildir. Uy sturucu  nleme programları bunun yerine kişilerin ihtiyaçlarına ilişkin tecrübelere dayalı bilgileri kullanılmalıdır. Bu değerlendirmede nicel ve/veya nitel yöntemler kullanılabilir olup değerlendirme nitelikli verilerin yer aldığı mevcut (epidemiolojik) verilerden yararlanılmalıdır. Mahrumiyet ve eŐit olmama gibi diğer ilgili konular da uy sturucu kullanımı ve diğer ihtiyaçlar arasındaki iliŐkilerin açıklanması için değerlendirilmelidir. Bir ihtiyaç analizi, belirli bir zaman zarfını kapsayan, farklı nitelikteki çok sayıda faaliyete ilişkin olabilir fakat verilerin güncelliğinin sağlanması önemlidir. Bölgesel uy sturucu koordinasyon ekipleri, bu standartların hayata geçirilmesinde önemli bir rol oynayabilir.

1.3 İhtiyaçın tanımlanması - Müdahalenin gerek lendirilmesi: Topluluk ihtiyaçlarının analizinden elde edilen bulgular, müdahalenin gerek lendirilmesi için dokümante edilerek belirli bir bağlam altında toplanır. Gereke de, programın topluluktan alınan görüŐlere uygun olması için, bahse konu görüŐler göz önünde bulundurulmalıdır. 'Problemlerden' ziyade ' ihtiyaçlara' odaklanılması, aksi takdirde kendilerini yaftalanmıŐ hissedecek olan paydaşların konuya çekilmesini sağlayabilir. Bu noktada mevcut uy sturucu  nleme programları da gözden geçirilerek programın, koŐulların mevcut yapısını nasıl tamamlayacağı anlaŐılmaya çalıŐılır.

1.4 Hedef kitlenin anlaşılması: İhtiyaç analizi daha sonrasında derinleŐtirilerek muhtemel hedef kitleye ilişkin risk ve koruma faktörlerine ilişkin bilgi ve hedef kitlenin kültürü ve günlük yaŐamı gibi konularda detaylı veriler toplanır. Hedef kitlenin ve gerçeklerin iyi Şekilde anlaşılması etkin, uygun maliyetli ve etik bir uy sturucu  nleme çalışması için ön koŐuldur. Uygun olan durumlarda kendisi uy sturucu kullanma riski altında bulunmamakla birlikte müdahaleye maruz kalacak olan ara hedef grubun ( rneğin ebeveynler, öğretmenler) da esas hedef grubun ( rneğin uy sturucu kullanma riski olan gençler) yanında göz önünde bulundurulması gerekebilir.

Bu aşama kaynak analizi ile eş zamanlı olarak veya kaynak analizinden sonra gerçekleştirilebilir.

1. İhtiyaç analizi

Temel standartlar (6zet):	Karşlanmıyor	Kısmen	Tamamen	Uygun değil	Mevcut duruma ilişkin notlar	Yapılacak eylemler
1.1 Uyuşturucu ile ilgili politika ve mevzuatın bilinmesi: Programın uygulanması için uyuşturucu ile ilgili politika ve mevzuatın bilinmesi yeterlidir. Program yerel, b6lgesel, ulusal ve/veya uluslararası 6nceliklere, stratejilere ve politikalara ilişkin hedefleri destekler.	☐	☐	☐	☐		
1.2 Uyuşturucu kullanımı ve topluluk ihtiyaçlarının değerlendirilmesi: Topluluğun (ya da programın uygulanacağı ortamın) ihtiyaçları değerlendirilir. Uyuşturucu kullanımına ilişkin detaylı ve çeşitli bilgiler toplanır. Çalışmada deneyimlere bağlı bilgiler olabildiğince çok kullanılır ve etik araştırma ilkelerine bağlı kalınır.	☐	☐	☐	☐		

6z değerlendirmenizi gerçekleştirirken l6tfen EMCDDA kılavuzunda yer alan temel ve uzman seviyesindeki standartların tam listesini g6z 6n6nde bulundurun, bakınız: <http://www.emcdda.europa.eu/publications/manuals/prevention-standards>

1. İhtiyaç analizi (devam)

Temel standartlar (6zet):	Karşlanmıyor	Kısmen	Tamamen	Uygun değil	Mevcut duruma ilişkin notlar	Yapılacak eylemler
<p>1.3 İhtiyaçın tanımlanması - M¼dahalenin gerekçelendirilmesi: Bir m¼dahalenin gerekliliği gerekçelendirilir. İhtiyaç değerlendirmesine g6re ana ihtiyaçlar tanımlanır ve bir m¼dahale olmaksızın duruma ilişkin gelişmelerin gelecekte nasıl gerçekteleşeceği belirtilir. Mevcut hizmet teminindeki boşluklar tanımlanır.</p>	☐	☐	☐	☐		
<p>1.4 Hedef kitlenin anlaşılması: ihtiyaç analizine g6re potansiyel hedef kitle seçilir. İhtiyaç değerlendirmesinde hedef kitlenin k¼lt¼r¼ ve uyulurucu kullanımına ilişkin bakış açası g6z 6n¼nde bulundurulur.</p>	☐	☐	☐	☐		

6z değerlendirmenizi gerçekteleştirirken l¼tfen EMCDDA kılavuzunda yer alan temel ve uzman seviyesindeki standartların tam listesini g6z 6n¼nde bulundurun, bakınız: <http://www.emcdda.europa.eu/publications/manuals/prevention-standards>

Proje auyaması 2: Kaynak analizi

Programlar yalnızca hedef kitlenin ihtiyaçlarına g6re değil aynı zamanda mevcut kaynaklara g6re de şekillenir. İhtiyaç değerlendirmesinde (bakınız 1: İhtiyaç analizi) programla elde edilmek istenen hedefler belirtilirken kaynak analizinde bu hedeflere ulaşılip ulaşılamayacağı ve nasıl ulaşılabacağına ilişkin 6nemli bilgiler verilir. Bu nedenle de istenen program t6r6n6n ve programın muhtemel kapsamının gerçekçi şekilde anlaşıması için kaynakların değerlendirilmesi gerekmektedir.

2.1 Hedef kitlenin ve topluluk kaynaklarının değerlendirilmesi: Uyuuyturucu 6nleme programları ancak hedef kitlenin, topluluğun ve diğer ilgili paydaşların programa katılmaya 'hazır' olması diğer bir deyişle uygulamada g6rev almak veya uygulamayı desteklemek için istekli olması halinde bauyarılı olabilir. Hedef kitlenin, topluluğun ve diğer ilgili paydaşların, programın bir parçası olarak kullanılabilecek kaynakları da olabilir (6rneğin aę, beceri). Bu bileşende yer alan standartlar, programa karuyı çıkması ve programı desteklemesi muhtemel kaynakların ve ilgili paydaşların mevcut kaynaklarının değerlendirilmesi ve g6z 6n6nde bulundurulması Őartını tanımlar.

2.2 İ kapasitelerin değerlendirilmesi: İ kaynakların ve kapasitelerin değerlendirilmesi 6nemlidir 6nk6 program mevcut personele ilişkin, mali ve diğer kaynaklarla aynı doğrultuda y6r6t6lmesi halinde uygulanabilir. Hangi program t6rlerinin uygulanabilir olduğunun anlaşıması için bu auyama programın belirlenmesinden 6nce gerekleuytirilir. Değerlendirmenin amacı program planlamasının bilgilendirilmesi olduğundan, yapılacak değerlendirmenin harici bir kuruluuy tarafından gerekleuytirilen 'resmi' bir değerlendirme olması gerekmez; kuruluuyun kaynaklar açısından g6l6 ve zayıf y6nlerinin personel arasında gayrı resmi şekilde tartıuyılması şeklinde değerlendirme yapılabilir.

Bu auyama ihtiyaç analizi ile euy zamanlı olarak veya ihtiyaç analizinden 6nce projenin bauyangıcında gerekleuytirilebilir.

2 . Kaynak analizi

Temel standartlar (6zet):	Karşlanmıyor	Kısmen	Tamamen	Uygun değil	Mevcut duruma ilişkin notlar	Yapılacak eylemler
2.1 Hedef kitlenin ve topluluk kaynaklarının değerlendirilmesi: Programa karşı çıkacak ya da programı destekleyecek kaynaklar ile desteğin artırılmasında kullanılacak y6ntemler değerlendirilir. Hedef kitlenin ve ilgili paydaşların bu programda yer alabilirlikleri değerlendirilir.	☐	☐	☐	☐		
2.2 İ kapasitelerin değerlendirilmesi: İç kaynaklar ve kapasiteler (6rneğin insana ilişkin kaynaklar, teknoloji kaynakları, mali kaynaklar) değerlendirilir. Değerlendirmede kaynakların mevcut ulaşılabilirliği ve programın ilerleyen aşamalarında ulaşılabilirlikleri g6z 6n6nde bulundurulur.	☐	☐	☐	☐		

6z değerlendirmenizi gerçekleştirirken l6tfen EMCDDA kılavuzunda yer alan temel ve uzman seviyesindeki standartların tam listesini g6z 6n6nde bulundurun, bakınız: <http://www.emcdda.europa.eu/publications/manuals/prevention-standards>

Proje aşaması 3: Program hazırlanması

Programın içeriği ve yapısı programın hazırlanması aşamasına dahil olup bu aşama planlama işleminin hedeflere uygun, detaylı, tutarlı ve gerçekçi olması için gerekli temeli sağlar. Programın ana öğeleri, hedef kitlenin ihtiyaçlarının ve mevcut kaynakların değerlendirilmesine dayanarak belirlenmelidir. Bu standartların amacı mesleki kültürde bir değişimi teşvik ederek uyuşturucunun önlenmesine ilişkin çalışmalarda daha sistematik ve kanıtlara dayalı bir yaklaşımın benimsenmesini sağlamaktır.

3.1 Hedef kitlenin belirlenmesi: Hedef kitlenin iyi şekilde belirlenmesi, doğru kişilere müdahale edilmesini sağlar. Hedef kitle bireylerden, gruplardan, hane halklarından, kuruluşlardan, topluluklardan, ortamlardan ve/veya diğer birimlerden oluşabilir, tek şart bu kitlenin tanımlanabilir ve açık ve net bir şekilde tanımlanmış olmasıdır. Bazı programlarda esas hedef grubun (örneğin uyuşturucu kullanma riski altında bulunan gençler) ara hedef gruptan (örneğin ebeveynler, öğretmenler, bu gençlerin akrabaları) ayrılması gerekebilir. Tanımın kesin ve net bir şekilde yapılması gerekmekte olup programın kapsamına da uygun olmalıdır. Örneğin hedef kitlenin program çerçevesinde ulaşılabilir olup olmaması önemli bir noktadır.

3.2 Teorik bir modelin kullanılması: Teorik model, bir müdahalenin hedef kitle üzerinde nasıl ve neden etkisi olacağına ilişkin birbiriyle ilişkili bir varsayımlar topluluğudur. Programın özel bir noktası için uygun teorik bir model kullanılması, programın hedeflerine başarıyla ulaşılması ihtimalini artırır. Bu model ile uyuşturucu ile ilgili davranışları etkileyen noktalar (örneğin niyet ve uyuşturucu kullanımını etkileyen inançlar) tanımlanır ve uygulanabilir hedef ve amaçlar belirlenir. Başta yeni geliştirilenler olmak üzere müdahalelerin tamamı somut teorik modellere dayanmalıdır.

3.3 Hedef, amaç ve gayelerin tanımlanması: Açık ve net bir şekilde belirlenen hedef, amaç ve gayeler olmaksızın gerçekleştirilen uyuşturucu önleme çalışmasının hedef kitlenin çıkarlarına değil kendine hizmet etmesi riski bulunmaktadır. Standartlarda, birbiri ile bağlantılı hedef, amaç ve gayelerin üç seviyeli bir yapısı bulunmaktadır. Hedefler programın uzun vadede doğrultusunu, genel görüşünü, amacını veya niyetini tanımlamaktadır. Bu hedefler belirli bir müdahale kapsamında elde edilebilir veya edilemez nitelikte olabilir ama her halükarda faaliyetlere ilişkin stratejik bir doğrultu sunar. Amaçlar, müdahalenin tamamlanmasının ardından katılımcıların (davranış değişikliği açısından) program ile elde edecekleri çıktılara ilişkin açık ve net beyanlardır. Gayelerde ise, nihai amaca ulaşılması için katılımcılarda hemen veya kısa süre içerisinde gözlemlenecek davranış değişikliği tanımlanır. Sonuç olarak işlevsel hedeflerde ise, amaç ve gayelere ulaşmak için gerekli olan faaliyetler tanımlanır.

Kılavuzun İngilizce versiyonunun 120. sayfasında hedefler, amaçlar ve gayeler arasındaki bağlantıyı belirten bir şekil yer almakta ve özel gayeler (davranış değişikliğine odaklı) ile işlevsel hedefler (faaliyetlere odaklı) arasındaki farklara ilişkin detaylı bilgi verilmektedir.

3.4 Ortamın belirlenmesi: Ortam, müdahalenin gerçekleştirileceği sosyal ve/veya fiziksel bir ortam olup aile, okul, iş yeri, gece kulübü, topluluk veya toplum bu ortam kapsamına girebilir. İhtiyaç değerlendirmesinin yapılması ile programda bir veya birden fazla ortamın kullanılabileceği belirlenebilir; bununla birlikte ortamın belirlenmesinde uygulamaya ilişkin hususlar da (örneğin erişimin kolaylığı, yapılması gereken işbirlikleri) göz önünde bulundurulmalıdır. Ortamın açık ve net bir şekilde tanımlanması, diğer kişilerin müdahalenin nerede ve nasıl gerçekleştirildiğini anlaması açısından gereklidir.

3.5 Etklilik kanıtına atıfta bulunulması: Uyuşturucu önleme çalışmasının planlanması esnasında, uyuşturucu önleme konusunda 'neyin işe yaradığına' ilişkin mevcut bilgilerin bilinmesi ve kullanılması önemlidir. Uyuşturucunun etkili şekilde önlenmesine dayanan mevcut bilimsel kanıtlara başvurulmalı ve programa ilişkin bulgular vurgulanmalıdır. Bilimsel kanıtlar, müdahaleyi tasarlayacak olan uygulayıcıların programın özel bağlamına ilişkin mesleki deneyimleriyle harmanlanmalıdır. Etkilliliğe ilişkin bilimsel bir kanıtın bulunmaması halinde, bunu yerine mesleki deneyimler ve paydaşların uzmanlıkları tanımlanabilir. Bununla birlikte bu tür bilgilerin detaylı araştırma kanıtlarına kıyasla kısıtlılığı göz önünde bulundurulmalıdır (örneğin genelleştirilebilirlik).

3.6 Tarih cetvelinin belirlenmesi: Personelin hedefe odaklanabilmesi ve çalışmalarını koordine edebilmesi açısından programın planlanmasına ve uygulanmasına ilişkin gerçekçi bir tarih cetveli

belirlenmesi gerekmektedir. Bu cetvelde faaliyetler için öngörülen program ve uygulanabilir süreler belirtilir. Tarih cetveli, gelişmeleri yansıtmak amacıyla programın uygulanması esnasında güncellenebilir.

3. Program hazırlanması

Temel standartlar (6zet):	Karşılanmıyor	Kısmen	Tamamen	Uygun değil	Mevcut duruma ilişkin notlar	Yapılacak eylemler
3.1 Hedef kitlenin belirlenmesi: Programın hedef kitlesi/kitleleri belirlenir. Seçilen hedef kitlelere ulaşılabilir.	☐	☐	☐	☐		
3.2 Teorik bir modelin kullanılması: Program, uyulurucu ile ilgili 6zel ihtiyaçların anlaşılmasına imkan tanıyan ve hedef kitlenin davranışlarının nasıl değiştirilebileceğini g6steren kanıtlara dayalı teorik bir modele dayanmaktadır.	☐	☐	☐	☐		
3.3 Hedef, amaç ve gayelerin tanımlanması: Neyin '6nlendiği' açık ve nettir (6rneğin hangi uyulurucu kullanım t6r6?). Programın hedef, amaç ve gayeleri açıktır, birbirleriyle mantık ęeręevesinde ilişkilidir ve tanımlanan ihtiyaçlara g6re Şekillendirilir. Bu hedef, amaç ve gayeler hedef kitle için etik ve 'yararlıdır'. Amaç ve gayeler programa 6zel ve geręekęidir.	☐	☐	☐	☐		

3. Program hazırlanması (devam)

Temel standartlar (6zet):	Karşılanmıyor				Mevcut duruma ilişkin notlar	Yapılacak eylemler
	Karşılanmıyor	Kısmen	Tamamen	Uygun değil		
<p>3.4 Ortamın belirlenmesi: Faaliyetlerin geręekleřtirilecekleri ortam(lar) tanımlanır. Ortam hedeflere, amaçlara, gayelere ve mevcut kaynaklara uygun olup, istenilen değişikliği yapabilecek niteliktedir. Programın bu ortamda uygulanması için yapılması gerekli olan işbirlikleri tanımlanır.</p>	☐	☐	☐	☐		
<p>3.5 Etkinlik kanıtına atıfta bulunulması: Program ile ilgili konular 6zerinde yazılmış bilimsel literat6r eleştirileri ve/veya ana yayımlara başvurulur. G6zden geçirilen bilgiler y6ksek nitelikte olup programla da ilgilidir. Ana bulgular programda kullanılır.</p>	☐	☐	☐	☐		
<p>3.6 Tarih cetvelinin belirlenmesi: Programın tarih cetveli geręekidir ve açık ve tutarlı bir Şekilde g6sterilir. Faaliyetlerin zamanları, s6releri ve geręekleřtirilecekleri sıklıklar program için yeterlidir.</p>	☐	☐	☐	☐		

6z değerlendirmenizi geręekleřtirirken l6tfen EMCDDA kılavuzunda yer alan temel ve uzman seviyesindeki standartların tam listesini g6z 6n6nde bulundurun, bakınız: <http://www.emcdda.europa.eu/publications/manuals/prevention-standards>

Proje aşaması 4: Müdahalenin tasarlanması

Müdahalelerin içeriği genellikle kalite standartlarından ziyade kılavuzlarda yer alır çünkü müdahaleler hedef kitlenin ihtiyaçlarına, programın hedeflerine göre değişiklik gösterir. Bununla birlikte genellenebilecek bazı resmi yönler bulunmaktadır. Bu standartlar mevcut bir müdahalenin seçilmesi ve adaptasyonunda yardımcı olacağı gibi yeni bir müdahalenin geliştirilmesinde de yardımcı olur. Standartlar ayrıca müdahalenin tasarlanmasının bir parçası olarak değerlendirme şartlarının gözden geçirilmesini de teşvik eder.

4.1 Kalite ve etkinlik için tasarım: Müdahalenin temel taşlarının belirlenmesinin ardından detaylara geçilir. Katılımcıların çekici, ilginç ve anlamlı bulacakları kanıtlara dayalı faaliyetlerin planlanması, belirlenen hedef ve amaçlara ulaşılması için önem taşımaktadır. Uygun olan durumlarda müdahale, katılımcıların müdahale boyunca gösterdikleri gelişimi yansıtan faaliyetlerin makul bir ilerleyişi olarak tasarlanmalıdır. Daha önceden uygulanan programlara ilişkin çeşitli kaynaklara başvurulması, etkisiz olmuş ya da olumsuz etkilere sahip olduğu görülmüş faaliyetlerin yeniden uygulanmasından kaçınmaya imkan tanıyabilir.

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) *Uyuşturucu Kullanımının Önlenmesine İlişkin Uluslararası Standartları* yayımlamıştır. Bu standartlarda çocuklar, ergenlik çağındaki gençler ve yetişkinlerde uyuşturucunun önlenmesine ilişkin olumlu sonuçların alındığı müdahale ve politikalar tanımlanmaktadır. Bu konuya ilişkin bilgilere, <http://www.unodc.org/unodc/en/prevention/prevention-standards.html> adresinden erişebilirsiniz.

4.2 Mevcut bir müdahalenin seçilmesi halinde: Yeni bir müdahalenin geliştirilmesinden önce uygulamada veya kılavuzda yer alan, konuya uygun bir müdahalenin bulunup bulunmadığı göz önünde bulundurulmalıdır. Mevcut bir müdahalenin seçilmesi durumunda, müdahalenin programa özel koşullara uygun olup olmaması ve (programların ücretsiz olmaması halinde) bütçeye uygun olup olmaması gibi çok sayıda faktörün göz önünde bulundurulması gerekir. Daha sonrasında ise müdahale, programın özel durumuna uygun olacak şekilde adapte edilir. Adaptasyon, müdahalenin programa özel koşullara (örneğin hedef kitlenin ihtiyaçları) uygun olmasını sağlamak ve etkinliğin sürdürülmesi veya artırılması amacıyla uygulama öncesinde asıl müdahale üzerinde kasıtlı ve planlı olarak yapılan değişikliklerden oluşur.

4.3 Müdahalenin hedef kitleye göre şekillendirilmesi: İster yeni bir müdahale geliştirilsin ister mevcut bir müdahale adapte edilsin, bahse konu müdahale ihtiyaç analizinden elde edilen sonuçlara uygun olacak şekilde hedef kitleye göre şekillendirilmelidir. Bu bağlamda personelin kültürel duyarlılığa diğer bir deyişle personelin (farklı) kültürlerin önemini anlama, kültürel farklılıkları takdir etme, kültürel olarak belirlenen ihtiyaçlara etkin bir şekilde karşılık verme ve uyuşturucunun önlenmesi çabasının tüm yönlerine kültürel hususları katma isteği ve becerisine sahip olması gerekmektedir. Mevcut bir müdahalenin kullanılması halinde, adaptasyon sürecinin bir parçası olarak özelleştirme yapılabilir. Bunlara ek olarak müdahalenin tasarlanmasında müdahaleyi uygulayan kişilerin ana plandan sapmak zorunda kalmadan uygulama esnasında müdahaleyi şekillendirmelerine imkan tanıyan bir esneklik de olmalıdır.

4.4 Nihai değerlendirmelerin planlanması halinde: İzleme, nihai süreç ve çıktı değerlendirmeleri de bu aşamada planlanmalıdır. Çıktı değerlendirmesi hedef ve amaçlara ulaşıp ulaşılmadığını değerlendirme aracı iken süreç değerlendirmesi bu hedef ve amaçlara nasıl ulaşıldığını ve bazı durumlarda nasıl ulaşamadığının değerlendirilmesidir. Değerlendirme ekibi, program için uygun olan değerlendirme türüne kadar vermeli ve hedef ve amaçlara uygun değerlendirme göstergelerini tanımlamalıdır. Hangi verilerin nasıl toplanacağı netliğe kavuşturulmalıdır (örneğin tarih cetvelin ve veri toplamada kullanılacak araçların belirlenmesi) Çıktı değerlendirmesinin planlanması halinde, araştırma tasarımı belirlenmelidir. Bu aşamada göz önünde bulundurulacak bir değerlendirme sayesinde, izleme ve nihai değerlendirmeler için gerekli olan verilerin gerekli olduğunda tatmin edici bir şekilde kullanıma sunulması sağlanacaktır.

Kılavuzda süreç ve çıktı değerlendirmelerine, veri toplama konusuna ve özel hedef ve amaçlara dayanarak değerlendirme göstergelerinin ve ölçütlerin nasıl belirleneceğine ilişkin detaylı bilgiler yer almaktadır. Ayrıca proje aşaması 7: Nihai değerlendirmelerde yer alan standartlara da bakınız.

Avrupa uyuyturucu 6nleme kalite standartları: Pratik bir rehber

Bu aşama, kaynakların y6netimi ve mobilizasyonu ile eş zamanlı olarak gerçekleştirilebilir.

4. M6dahalenin tasarlanması

Temel standartlar (6zet):	Karşılanmıyor	Kısmen	Tamamen	Uygun değil	Mevcut duruma ilişkin notlar	Yapılacak eylemler
4.1 Kalite ve etkinliğin tasarlanması: M6dahalede kanıtlara dayalı iyi uygulamaya ilişkin 6neriler g6z 6n6nde bulundurulur ve bilimsel yaklaşımların genel hatları belirlenir. Program, katılımcıların deneyimlerini kabul ederek ve farklılıklara saygı g6stererek katılımcılarla olumlu ilişkiler kurar. programın nasıl tamamlanacağı tanımlanır.	☐	☐	☐	☐		
4.2 Mevcut bir m6dahalenin seçilmesi halinde: Mevcut m6dahalelerin faydaları ve dezavantajları ile adaptasyon, aslına uygunluk ve programa uygunluk arasındaki denge g6z 6n6nde bulundurulur. M6dahalenin konuya 6zel şartlara uygunluğu değerlendirilir. Seçilen m6dahale dikkatli şekilde adapte edilir ve değişiklikler açık ve net şekilde yapılır. M6dahaleyi hazırlayan kişiler bellidir.	☐	☐	☐	☐		

4. Müdahalenin tasarlanması (devam)

Temel standartlar (özet):	Karşlanmıyor	Kısmen	Tamamen	Uygun değil	Mevcut duruma ilişkin notlar	Yapılacak eylemler
4.3 Müdahalenin hedef kitleye göre düzenlenmesi: Program, programa ilişkin özel şartlara (örneğin hedef kitlenin özellikleri) uygun olup, gerekli olması halinde özel şartlara göre şekillendirilir. Kullanılacak dil, faaliyetler, mesajlar, zaman ve katılımcı sayısı özel durumlara göre şekillenecek olan unsurlar arasında bulunmaktadır.	☐	☐	☐	☐		
4.4 Nihai değerlendirmelerin planlanması halinde: Programın kalitesinin yüksek olması için değerlendirme ayrılmaz ve önemli bir unsur olarak görülmektedir. Müdahale için hangi değerlendirmenin uygun olduğu belirlendikten sonra uygulanabilir nitelikte ve yararlı bir değerlendirme planlanır. İlgili değerlendirme göstergeleri belirlenerek veri toplama süreci tanımlanır.	☐	☐	☐	☐		

Proje aşaması 5: Kaynakların yönetimi ve mobilizasyonu

Bir uyuşturucu önleme programı yalnızca fiili bir müdahaleden oluşmaz, programın uygulanabilir nitelikte olması için bunun yanı sıra proje yönetiminin iyi olması ve planlamanın detaylı şekilde yapılması gerekmektedir. Müdahalenin tasarlanması esnasında yönetime, organizasyona ve uygulamaya ilişkin yönler göz önünde bulundurulmalıdır. Uygulamanın başlaması için mevcut kaynakların aktif hale getirilmesi ve gerekli olan yeni kaynaklara erişimin sağlanması gerekmektedir. Proje yönetimine ilişkin referans kitaplar projelerin nasıl planlanacağı ve idare edileceğine ilişkin detaylı bilgileri içermektedir. Fakat proje aşaması 3: Programın hazırlanmasıyla birlikte bu standartlar uyuşturucu önleme çalışmalarına ilişkin ana hususların bazılarını vurgular.

5.1 Programın planlanması - Proje planının gösterilmesi: Uygun şekilde uygulanan bir prosedür ile planlama ve uygulamanın sistematik bir şekilde gerçekleştirilmesi sağlanır. Yazılı proje planı içerisinde programın başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi için gerekli olan tüm görev ve prosedürler yer alır. Proje planı tüm personelin çalışabileceği ortak bir çerçeve sunarak uygulamaya rehberlik eder. Projenin daha sonraki aşamalarında programın amaca uygun şekilde uygulanıp uygulanmadığı ve program üzerinde değişiklik yapılmasına gerek olup olmadığının değerlendirilmesi için proje planına bakılır.

Proje planında ayrıca, hedef kitle ihtiyaçları, hedef ve amaçlar, teorik model, değerlendirme göstergeleri ve ölçütleri, faaliyetler ve çıktılar gibi programın ana bileşenleri de gösterilmeli ve birbiri ile bağlantılı şekilde verilmelidir. Bu, mantık modeli kullanılarak da gerçekleştirilebilir. EMCDDA'nın Önleme ve Değerlendirme Kaynakları Paketi (PERK) içerisinde mantık modellerinin nasıl geliştirileceğine ve kullanılacağına ilişkin çok sayıda örnek yer almakta olup bu pakete <http://www.emcdda.europa.eu/publications/perk> adresinden ulaşılabilir.

5.2 Mali şartların planlanması: Programın mali şartları (maliyet) ve kapasiteler (bütçe), gerekli görülen ve mevcut olan kaynakların aynı bağlam içerisinde değerlendirilmesi için belirlenmelidir. Maliyet, program için ayrılan (ya da ayrılacak olan) bütçeyi geçmemelidir. Mevcut kaynaklardan daha fazla kaynağın gerekli olması halinde ise mali planda hangi ek finansmanın gerekebileceği veya proje planı üzerinde nasıl değişiklik yapılabileceği açıklanır.

5.3 Ekibin oluşturulması: Ekip, programda görev alan kişilerden (örneğin programın yönetimi, gerçekleştirilmesi ve değerlendirilmesinde) oluşur. Personel (gönüllüler de dahil olmak üzere) yasal şartlara ve programın ihtiyaçlarına göre seçilmelidir. Görev ve sorumluluklar uygun şekilde dağıtılmalı, gerçekleştirilmesi gerekli olan tüm görevlerin en uygun kişilere (diğer bir deyişle yeterliliği ve/veya deneyimi olan kişiler) dağıtılması ve en uygun kişilerce gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır. Bu bileşen, Bileşen C: Personelin geliştirilmesi ile bağlantılıdır.

5.4 Katılımcıların projeye alınması ve projedeki varlıklarının sürdürülmesi: Katılımcıların projeye alınması hedef kitle içerisinde uygun kişilerin seçilmesi, program hakkında bilgilendirilmesi, katılmaları için davet edilmesi, kaydedilmesi ve müdahaleye başlamalarının (ilk toplantıya katılmaları) sağlanması anlamına gelmektedir. Katılımcılar belirlenmiş bir hedef kitle içerisinde metodolojik olarak doğru ve etik bir şekilde seçilmelidir. Katılımcıların projedeki varlıklarının sürdürülmesi ise müdahale tamamlayıcaya kadar ve/veya hedeflere ulaşıncaya kadar (hangisi daha uygunsa) katılımcıların tamamının müdahaleye katılmasını sağlama sürecidir. Bu başlık, özellikle de katılımcıların desteğinin uzun süreli olacağı programlar için geçerlidir. Katılımcıların program içerisinde yer almasını ve projeyi tamamlamalarını sağlamak için katılımın önündeki engeller tanımlanarak ortadan kaldırılmalıdır.

5.5 Program materyallerinin hazırlanması: Müdahalede kullanılacak olan materyaller (uygun ise), izleme ve değerlendirme araçları, teknik ekipman, fiziksel ortam (tesisler vb.) da dahil olmak üzere programın uygulanması için gerekli olan materyaller göz önünde bulundurulmalıdır. Bu şekilde mali plan tamamlanarak gerekli materyaller güvence altına alınır. Müdahale için materyallerin (örneğin kılavuzlar, filmler, internet siteleri) kullanılması halinde bu materyaller yüksek kalitede ve kullanıcılar için uygundur.

5.6 Program tanımının yapılması: Programın yazılı tanımı, programa ilişkin genel bakışın netlik kazanmasını sağlar. İlgili paydaşların (örneğin hedef kitle, finansman sağlayanlar, diğer ilgili meslek sahipleri) program başlamadan önce ve/veya program devam ederken program hakkında bilgi edinmelerini sağlamak amacıyla program tanıtımı yapılır. Müdahale ve müdahaleye ilişkin faaliyetler

detaylı bir şekilde tanımlanmalıdır fakat verilecek detayların seviyesi programın kapsamına ve tanımı okuyacak kişilere göre değişiklik gösterir. Tanımın katılımcıların kabulünde kullanılacak olması halinde, katılımcılara yönelik potansiyel riskler ve katılımcıların çıkarlarına özellikle önem gösterilmelidir. Program tanımı proje planından (program uygulanmasına rehberlik etme amacı taşıyan uluslararası bir araç) ve nihai rapordan (tamamlanan programı özetleyen rapor) farklıdır.

Bu aşama, müdahale tasarımı ile eş zamanlı olarak gerçekleştirilebilir.

5. Kaynakların yönetimi ve mobilizasyonu

Temel standartlar (özet):	Karşlanmıyor	Kısmen	Tamamen	Uygun değil	Mevcut duruma ilişkin notlar	Yapılacak eylemler
<p>5.1 Programın planlanması - Proje planının gösterilmesi: Sistematik program planlaması için zaman ayrılır. Yazılı bir proje planında, programın ana unsurları ve prosedürleri ana hatlarıyla belirlenir. Beklenmedik durumlara ilişkin planlar geliştirilir.</p>	☐	☐	☐	☐		
<p>5.2 Mali şartların planlanması: Program için net ve gerçekçi bir maliyet tahmini yapılır. Mevcut bütçe belirlenir ve program için yeterlidir. Maliyetler ve kullanılabilir bütçe birbiri ile ilişkilidir. Mali yönetim, yasal şartlara uygundur.</p>	☐	☐	☐	☐		
<p>5.3 Ekibin oluşturulması: Uygulamanın başarılı olması için gereken personel tanımlanmış olup program için uygundur (örneğin görev türleri, çalışan sayısı). Ekibin yapısı program için uygundur. Personel seçimi ve yönetim prosedürleri tanımlanmıştır.</p>	☐	☐	☐	☐		

Öz değerlendirmenizi gerçekleştirirken lütfen EMCDDA kılavuzunda yer alan temel ve uzman seviyesindeki standartların tam listesini göz önünde bulundurun, bakınız: <http://www.emcdda.europa.eu/publications/manuals/prevention-standards>

5. Kaynakların yönetimi ve mobilizasyonu (Devam)

Temel standartlar (özet):	Karşlanmıyor	Kısmen	Tamamen	Uygun değil	Mevcut duruma ilişkin notlar	Yapılacak eylemler
<p>5.4 Katılımcıların projeye alınması ve projedeki varlıklarının sürdürülmesi: Katılımcıların hedef kitle içerisinde nasıl seçildikleri ve projeye alınmalarında hangi mekanizmaların kullanıldığı açıktır. Katılımcıların projeye alınmasını ve projedeki varlıklarının sürdürülmesini azami seviyeye çıkarmak için çeşitli önlemler alınır.</p>	☐	☐	☐	☐		
<p>5.5 Program materyallerinin hazırlanması: Programın uygulanması için gerekli olan materyaller belirlenir. Müdahale materyallerinin (örneğin kılavuzlar) kullanılması halinde, bu materyaller ile sağlanan bilgiler işlevsel ve niteliklidir.</p>	☐	☐	☐	☐		
<p>5.6 Program tanımının yapılması: Yazılı ve açık bir program tanımı mevcut olup ilgili grupların (örneğin katılımcılar) erişimine (en azından kısmen) açıktır. Bu tanımda, başta programın katılımlar üzerindeki muhtemel etkisi olmak üzere programın ana unsurları yer alır.</p>	☐	☐	☐	☐		

Proje aşaması 6: Çıktıların sağlanması ve izleme

Bu aşamadan, daha önceden geliştirilen planlar uygulamaya konur. Bu noktada önemli olan konu, aslına uygunluk (proje planına bağlılık) ile esneklik (yeni gelişmelere uygunluk) arasındaki dengenin korunması gerekliliğidir. Uygulamanın kalitesi ve ilerleyişi sorgulanarak ve programı geliştirmek için kontrollü değişiklikler yapılarak bu dengenin nasıl korunacağı bileşenler tarafından ana hatlarıyla belirlenir.

6.1 Pilot müdahalenin uygulanması halinde: Müdahalenin yeni geliştirildiği veya yerel uygulamadan ulusal düzeyde uygulamaya geçildiği bazı durumlarda müdahale daha küçük bir ölçekte uygulanarak denenmelidir. Bu deneme uygulamada ortaya çıkabilecek sorunların ve planlama esnasında ortaya çıkmayıp, uygulamaya geçildiğinde büyük masraflara sebep olacak diğer zayıflıkların belirlenmesine yardımcı olur. Pilot müdahale (veya pilot çalışma) müdahalenin tam anlamıyla uygulanmasından önce gerçekleştirilen küçük ölçekli (yalnızca bir veya iki lokasyonda daha az katılımcıyla gerçekleştirilen) bir müdahaledir. Pilot müdahale esnasında sürece ve (kısıtlı) çıktılara ilişkin veriler toplanarak küçük ölçekli değerlendirmede kullanılır. Pilot müdahaleden elde edilen bulguları kullanarak program geliştiriciler, gerçek uygulama başlamadan önce uygulama üzerinde nihai ve uygun maliyetli çeşitli düzenlemeler yapabilirler.

6.2 Müdahalenin uygulanması: Yapılması öngörülen uyuşturucu önleme müdahalesinin etkin, uygulanabilir ve etik olduğuna ilişkin yeterli kanıt var ise müdahale, proje planında belirtildiği şekliyle uygulanır. Bununla birlikte bahse konu durum, değişiklik yapılması gerektiği halde proje planına sıkı sıkıya bağlı kalınması gerektiği anlamına gelmemektedir. Daha sonra yapılacak olan değerlendirmeleri ve programa ilişkin raporlamayı kolaylaştırmak adına uygulama detaylı bir şekilde dokümante edilir; buna beklenmeyen durumlar, sapmalar ve başarısızlıklar da dahildir.

6.3 Uygulamanın izlenmesi: Program uygulanırken çıktı ve sürece ilişkin müdahalenin katılımcılarla ilgisi, proje planına bağlılık ve etkinlik gibi veriler periyodik olarak toplanır ve analiz edilir. Müdahalenin gerçek uygulama şekli ve programın diğer yönleri, proje planında belirtilen noktalarla karşılaştırılır. İlerlemenin düzenli şekilde gözden geçirilmesi de orijinal plan üzerinde herhangi bir değişiklik yapılması gerekip gerekmediğinin belirlenmesine yardımcı olur. İzleme, uygulamanın kalitesinin yüksek olmasını sağlamakla kalmaz aynı zamanda programı uygulayan kişilerin, programın başarısını etkileyecek birer tehdit haline gelmeden önce değişen veya eklenen şartların belirlenmesini ve karşılanmasını sağlayarak önleme eylemini iyileştirmelerine de imkan tanır.

6.4 Uygulamanın uyarlanması: Yeni ortaya çıkan sorunlar, değişen öncelikler gibi konulara cevap verebilmesi için uygulamanın esnekliğini koruması gerekmektedir. Gerekli ve mümkün olan durumlarda, programın uygulanması, izlemenin gözden geçirilmesiyle elde edilen bulgulara göre uyarlanır. Bununla birlikte değişiklikler en alt düzeyde tutulmalı ve gerekçelendirilmeli, ve program üzerindeki muhtemel olumsuz etkileri de göz önünde bulundurulmalıdır. Sonuç olarak herhangi bir değişiklik yapılması halinde bu değişikliklerin, katılımcılar ve programın başarısı üzerinde nasıl bir etkisi olduğunun anlaşılması için dokümante edilmeli ve değerlendirilmelidir.

6. Çıktıların sağlanması ve izleme

Temel standartlar (özet):	Karşlanmıyor	Kısmen	Tamamen	Uygun değil	Mevcut duruma ilişkin notlar	Yapılacak eylemler
6.1 Pilot müdahalenin uygulanması halinde: Gerekli olması halinde pilot müdahale gerçekleştirilir. Yeni geliştirilen veya büyük oranda adapte edilmiş müdahalelerin uygulanması esnasında programların geniş bir alana yayılıp yayılmayacağı göz önünde bulundurulmalıdır. Pilot değerlendirmeden elde edilen sonuçlar müdahalenin uygun şekilde uygulanmasında ve iyileştirilmesinde kullanılır.	☐	☐	☐	☐		
6.2 Programın uygulanması: Programı yazılı proje planına göre uygulanır. Uygulama uygun şekilde dokümente edilir; buna başarısızlıklar ve ana plandan sapmalara ilişkin detaylar da dahildir.	☐	☐	☐	☐		

Öz değerlendirmenizi gerçekleştirirken lütfen EMCDDA kılavuzunda yer alan temel ve uzman seviyesindeki standartların tam listesini göz önünde bulundurun, bakınız: <http://www.emcdda.europa.eu/publications/manuals/prevention-standards>

6. Çıktıların sağlanması ve izleme (Devam)

Temel standartlar (6zet):	Karşılanmıyor	Kısmen	Tamamen	Uygun değil	Mevcut duruma ilişkin notlar	Yapılacak eylemler
6.3 Uygulamanın izlenmesi: İzleme, uygulama aşamasının ayrılmaz bir parçası olarak g6r6l6r. Uygulama esnasında çıktılar ve s6rece ilişkin veriler toplanır ve sistematik olarak g6zden geçirilir. Bunun yanı sıra proje planı ve kaynaklar da g6zden geçirilir. İzlemenin amacı, programın başarılı olup olmayacağının ve yapılması gerekli olan değişikliklerin belirlenmesidir.	☐	☐	☐	☐		
6.4 Uygulamanın uyarlanması: Uygulamanın başarılı olması için gerekli ise esneklik sağlanır. Uygun olan yerlerde uygulama, izleme bulgularına g6re şekillendirilir. Her t6rl6 sorun, programa uygun şekilde 6z6l6r. Yapılacak değişiklikler gerekçelendirilir ve değişikliklerin sebepleri dok6mante edilir.	☐	☐	☐	☐		

Proje aşaması 7: Nihai değerlendirmeler

Müdahalenin tamamlanmasının ardından müdahalenin yapılmasından ve programın uygulanmasından elde edilen çıktılar ve/veya bunlara ilişkin süreçler, nihai değerlendirmeler kapsamında değerlendirilir. Özetlemek gerekirse çıktı değerlendirmeleri katılımcıların davranışlarında görülen değişikliklere (örneğin uyuşturucu kullanımının azalması) odaklanırken, süreç değerlendirmelerinde faaliyetin çıktılara (örneğin gerçekleştirilen toplantı sayısı, iletişime geçilen katılımcı sayısı) odaklanılır. Bu proje aşamasında yer alan standartların, uygulama esnasında ilgili verilerin toplanması için hangi hazırlıkların yapılması gerektiğini de gösteren "4.4 Nihai değerlendirmelerin planlanması halinde" isimli bileşenle bağlantılı olduğu görülmelidir.

"4.4 Nihai değerlendirmelerin planlanması halinde" isimli bileşen, kılavuz standartlarda kavramsallaştırıldığı şekliyle süreç ve çıktı değerlendirmesine ilişkin kısa bir giriş içerir ve özel hedef ve amaçların değerlendirme göstergelerine ve ölçütlerine göre nasıl düzenlenebileceğini ve dönüştürülebileceğini gösterir.

EMCDDA bunun yanı sıra değerlendirmenin farklı yönlerinin nasıl planlandığına ve rapor edildiğine ilişkin yararlı örnekler içeren *Uyuşturucu önlemenin değerlendirilmesine ilişkin rehberleri* (2012 yılında güncellenmiştir) de yayımlamıştır. Bu rehberlere http://www.emcdda.europa.eu/publications/manuals/prevention_update adresinden ulaşılabilir.

7.1 Çıktı değerlendirmesi yapılması halinde: Çıktı değerlendirmesinin bir parçası olarak çıktılara ilişkin veriler sistematik olarak toplanır ve müdahalenin ne kadar etkili olduğunun değerlendirilmesi için analiz edilir. Çıktıların tamamı, planlama aşamasında belirtilen şekilde (tanımlanan değerlendirme göstergelerine göre) rapor edilmelidir. Belirlenen hedeflere ulaşılmasında müdahalenin ne kadar etkili olduğunun belirlenmesi için, programın ölçeğine ve kullanılan araştırma tasarımına bağlı olarak istatistiksel analizler yapılmalıdır. Mümkün olduğunda müdahalenin ne kadar etkin olduğuna ilişkin bir beyan ile çıktı değerlendirmesinden elde edilen sonuçlar özetlenir.

7.2 Süreç değerlendirmesi yapılması halinde: Süreç değerlendirmesi ile programın uygulanması esnasında neler yapıldığı dokümanite edilir. Ayrıca süreç değerlendirmesi sayesinde, programın ulaştığı noktalar ve kapsamı, müdahalenin katılımcılar tarafından kabulü, uygulamanın aslına uygunluğu ve kaynak kullanımı göz önünde bulundurularak programın niteliği ve yararlılığı analiz edilir. Süreç değerlendirmesinden elde edilen bulgular, çıktı değerlendirmesinden elde edilen bulguların açıklanmasına ve programın gelecekte nasıl iyileştirilebileceğinin anlaşılmasına yardımcı olur.

Çıktı ve süreç değerlendirmelerinden elde edilen bulgular, programın başarısının en iyi şekilde anlaşılması için birlikte yorumlanmalıdır. Bu bilgi nihai proje aşaması 8: Dağıtım ve iyileştirmede kullanılacaktır.

7. Nihai değerlendirmeler

Temel standartlar (özet):	Karşılanmıyor	Kısmen	Tamamen	Uygun değil	Mevcut duruma ilişkin notlar	Yapılacak eylemler
<p>7.1 Çıktı değerlendirmesi yapılması halinde: Çıktı değerlendirmesinin dayandığı örneğin boyutu verilir ve bu boyut veri analizi için uygundur. Uygun bir veri analizi yapılır, buna tüm katılımcılar da dahildir. Verilerin tamamı ölçülebilir niteliktedir. Ön yargıların ortaya çıkmasına sebep olabilecek kaynaklar ve bulgulara ilişkin alternatif açıklamalar göz önünde bulundurulur. Programın başarısı değerlendirilir.</p>	☐	☐	☐	☐		
<p>7.2 Süreç değerlendirmesi yapılması halinde: Programın uygulanması dokümante edilir ve açıklanır. Hedef kitlenin katılımı; faaliyetler; programın gerçekleştirilmesi; mali, insani ve materyale ilişkin kaynakların kullanımı değerlendirilir.</p>	☐	☐	☐	☐		

Öz değerlendirmenizi gerçekleştirirken lütfen EMCDDA kılavuzunda yer alan temel ve uzman seviyesindeki standartların tam listesini göz önünde bulundurun, bakınız: <http://www.emcdda.europa.eu/publications/manuals/prevention-standards>

Proje aşaması 8. Dağıtım ve iyileştirme

Nihai proje aşamasında programların geleceği en önemli konular arasında yer almaktadır: Program devam etmeli mi, devam edecekse nasıl? Programa ilişkin bilgilerin yayılması programın sürmesine yardımcı olabileceği gibi diğer kişilerin de programın uygulanmasından edinilen deneyimlerden ders çıkarmalarına imkan tanır.

8.1 Programın sürdürülmesine ilişkin kararın verilmesi: Nitelikli bir uyuşturucu önleme programı, tercihen, ilk uygulamalarının ardından ve/veya dış finansmanın sona ermesinin ardından devam edebilir. İzleme ve nihai değerlendirmeler sonucunda elde edilen deneyimlere dayalı kanıtların kullanılmasıyla (hangi verilerin mevcut olduğuna bağlı olarak) programın devam etmeye değer olup olmadığına ilişkin karar vermek mümkündür. Programın devam ettirilmesine karar verilmesi halinde uygun adımlar ve devam eylemleri belirlenerek gerçekeştirilmelidir.

8.2 Programa ilişkin bilgilerin yayılması: Bilgilerin yayılmasıyla programa çok sayıda katkı sağlanabilir; örneğin programın devamı için ilgili paydaşlardan destek alınır veya alınan geri bildirimler sayesinde program iyileştirilir. Bilgilerin yayılması ayrıca kanıtlara dayalı uyuşturucu önleme faaliyetine de katkıda bulunur, bu şekilde de ileride benimsenecek uyuşturucu politikalarına, uygulamalarına ve araştırmalarına da destek olunur. Programı uygulayan diğer kişilere de müdahaleyi aynen uygulama imkanı sunmak için müdahalede kullanılan materyaller ve diğer ilgili bilgiler (örn. maliyete ilişkin bilgiler) olabildiğince detaylı şekilde sağlanmalıdır (telif hakkı şartlarına vb. de bağlı olarak).

8.3 Nihai raporun hazırlanması halinde: Nihai rapor, dağıtılan ürünün bir örneğidir. Bu rapor uygulamanın bir kaydı olarak, finansman anlaşmasının bir parçası olarak veya yalnızca diğer kişileri program hakkında bilgilendirmek amacıyla hazırlanabilir. Nihai rapor genellikle projenin önceki aşamalarında hazırlanan dokümantasyonun bir özeti niteliğinde olacaktır. Raporla program faaliyetlerinin kapsamı ve uygun olan durumlarda nihai değerlendirmelerden elde edilen bulgular yer alır. Nihai raporun hazırlanması her zaman şart koşulmadığı ve bilgilerin başka yollarla (örneğin sözlü sunumlar) yayılmasının daha uygun olacağı durumlar bulunduğu için, bu bileşen yalnızca nihai raporun hazırlandığı durumlar için geçerlidir.

Bu aşama, mevcut programı iyileştirmek ve geliştirmek amacıyla yeni bir proje döngüsünün başlangıcı niteliğinde olabilir.

8. Dağıtım ve iyileştirme

Temel standartlar (özet):	Karşlanmıyor	Kısmen	Tamamen	Uygun değil	Mevcut duruma ilişkin notlar	Yapılacak eylemler
<p>8.1 Programın sürdürülmesine ilişkin kararın verilmesi: İzleme ve/veya nihai değerlendirmeler sonucunda elde edilen kanıtlara dayanılarak programın devam ettirilip ettirilmeyeceğine ilişkin karar verilir. Programın devam ettirileceği durumlarda fırsatlar genel hatlarıyla belirlenir. Uygulamadan edinilen dersler, ileride gerçekleştirilecek faaliyetlerde kullanılır.</p>	☐	☐	☐	☐		
<p>8.2 Programa ilişkin bilgilerin yayılması: Programa ilişkin bilgiler, uygun format kullanılarak ilgili hedef kitleye ulaştırılır. Programın tekrar edilmesine yardımcı olmak amacıyla uygulamadan elde edilen deneyimlere ilişkin detaylar ve beklenmeyen çıktılar ana hatlarıyla belirtilir. Programın raporlanmasına ilişkin yasal hususlar (örn. telif hakkı) göz önünde bulundurulur.</p>	☐	☐	☐	☐		
<p>8.3 Nihai raporun hazırlanması halinde: Nihai raporda programın planlanmasına, uygulanmasına ve (mümkün ise) değerlendirilmesine ilişkin tüm ana unsurlar açık, mantıklı ve kolay okunabilir şekilde dokümanda edilir.</p>	☐	☐	☐	☐		

Öz değerlendirmenizi gerçekleştirirken lütfen EMCDDA kılavuzunda yer alan temel ve uzman seviyesindeki standartların tam listesini göz önünde bulundurun, bakınız: <http://www.emcdda.europa.eu/publications/manuals/prevention-standards>

6z değerlendirme: Eylem planı

Bu 6zet sayfasında 6z değerlendirmeden elde edilen genel bulguların ve mevcut faaliyetlerin iyileştirilmesi için gerçekleştirilmesi gereken ana eylemlerin 6zetlenmesine imkan tanınır. Daha sonra referans olması bakımından değerlendirmenin ne zaman ve kim tarafından (değerlendirme bir kişi tarafından yapılabileceği gibi program ekibi tarafından da gerçekleştirilebilir) yapıldığının belirtilmesi 6nemlidir. Bir sonraki g6zden geçirme faaliyeti için de bir g6n belirlenerek ofis takvimine eklenmelidir. Standartlarda g6nl6k uygulamalara ilişkin bilgiler bulunması gerekse de standartlara ulaşılmasının 6zerinde durulması ve dok6mante edilmesi çok sık gerçekleştirilmeyen ve olağan dışı bir faaliyettir. Bununla birlikte belirli aralıklarla kontrol listesine d6n6lerek ilerlemenin takip edilmesi ve gerekli durumlarda motivasyonun artırılması 6nerilir.

6z değerlendirmeden doğan ana bulguların ve eylemlerin 6zeti

6z değerlendirmeden doğan ana bulguların ve eylemlerin 6zeti	

G6zden geçirilme tarihi:

G6zden geçirme
işlemine yapan:

Bir sonraki gözden
geçirilme tarihi:

İlave bilgiler

EMCDDA Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (1998), *Uyuşturucu önlemin değerlendirilmesine ilişkin rehberler: Program planlayıcılara ve değerlendirecilere yönelik bir kılavuz*, Lüksemburg, Avrupa Birliği Yayınlar Ofisi

<http://www.emcdda.europa.eu/publications/manuals/prevention>

EMCDDA Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (2010), *Önleme ve Değerlendirme Kaynakları Paketi (PERK). Önleme alanında çalışan kişilere yönelik bir kılavuz*. Lüksemburg, Avrupa Birliği Yayınlar Ofisi

<http://www.emcdda.europa.eu/publications/perk>

EMCDDA Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (2011), *Avrupa uyuşturucu önleme kalite standartları: Önleme alanında çalışan kişilere yönelik bir kılavuz*, EMCDDA Kılavuzları 7. Lüksemburg, Avrupa Birliği Yayınlar Ofisi.

www.emcdda.europa.eu/publications/manuals/prevention-standards

EMCDDA Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi - En iyi uygulama portalı

<http://www.emcdda.europa.eu/best-practice>

UNODC, Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (2013), *Uyuşturucu Kullanımını Önlemeye İlişkin Uluslararası Standartlar*, Viyana, Birleşmiş Milletler.

<http://www.unodc.org/unodc/en/prevention/prevention-standards.html>

Yasal uyarı

Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezinin (EMCDDA) bu yayımı telif hakkıyla korunmaktadır. Bu dokümanın içerisinde yer alan verilerin kullanımından doğan herhangi bir sonuç için sorumluluk veya yükümlülük kabul etmez. Bu yayımın içeriği EMCDDA'nın ortaklarının, AB Üye Ülkelerin veya Avrupa Birliğinin herhangi bir kurum veya kuruluşunun resmi fikirlerini yansıtmayabilir. Avrupa Birliğine ilişkin diğer bilgilere internet üzerinden ulaşılabilir. Bu bilgilere Avrupa'ya ait olan <http://europa.eu> sayfasından ulaşılabilir.

© Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (EMCDDA), 2013
Praça Europa 1, Cais do Sodré, 1249-289 Lizbon, Portekiz
Tel: +351 211210200 • www.emcdda.europa.eu

Bu yayım Boşnakça, İngilizce, Hırvatça, Makedonca, Arnavutça, Sırpça ve Türkçe dillerine çevrilmiştir. Orijinal dili - İngilizce. Türkçe'ye çevirisi [Nova Tercüme Ltd. şti] tarafından yapılmış olup Bünyamin ÖZTAş [Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı ile Mücadele İzleme Merkezi (TUBİM) - Türkiye Ulusal Merkezi] tarafından doğrulanmıştır.

Katalog verileri

Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi
Avrupa uyuşturucu önleme kalite standartları: Pratik bir rehber
Lüksemburg: Avrupa Birliği Yayınlar Ofisi
2013 — 37 sayfa — 21 x 29.7 cm
ISBN: 978-92-9168-670-4
doi: 10.2810/19369

TD-01-13-424-TR-N